

Sivistysvaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2015

Tarkastusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2015 (K 10/2016 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava tarkastusvaliokunnalle 3.6.2016 mennessä.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- kulttuuriasianneuvos Petra Havu, opetus- ja kulttuuriministeriö
- talouspäälikkö Tiina Heikkinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- hallitusneuvos Janne Öberg, opetus- ja kulttuuriministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- opetus- ja kulttuuriministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Vuosikertomuksesta puuttuvat lausumat. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että vuosikertomuksen liitteeseen 3 (Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta) ei ole sivistysvaliokunnan osioon sisällytetty kansalaisaloitteen, Ruotsin kieli valinnaiseksi oppiaineeksi kaikilla kouluasteilla (EK 54/2014 vp — M 2/2014 vp) johdosta hyväksyttyjä kahta lausumaa. Lausumat olisi tullut sisällyttää kyseiseen osioon. Sivistysvaliokunta on saanut tämän lausunnon liitteenä olevat selvitykset (liite 1) toimenpiteistä lausumien johdosta ja pitää lausumia edelleen tarpeellisina. Valiokunta kiinnittää huomiota lausumien seurannan merkitykseen eduskunnan työn kannalta ja lausumia koskevan vuosikertomuksen toimenpideosion tarkkuuteen.

Vuosikertomukseen sisällytetyt lausumat. Valiokunta ottaa kantaa kertomukseen sisältyviin sivistysvaliokunnan ehdotuksesta hyväksyttyihin lausumiin. Valiokunta katsoo, että seuraavat lausumat voidaan poistaa:

- Koulutuksen viennin edistäminen, HE 9/2013 vp — EV 78/2013 vp
- Tekijänoikeuslaki, vaikutusten seuraaminen, HE 28/2004 vp — EV 100/2005 vp

Valiokunnan lausunto SiVL 7/2016 vp

- Yliopistouudistus, toteutumisen ja vaikutuksen seuraaminen, HE 7/2009 vp — EV 103/2009 vp, lausuma 4
- Ammattikorkeakoulut, toiminnan seuraaminen, HE 26/2009 vp — EV 102/2009 vp
- Opiskeluun soveltumattomuutta koskeva lainsäädäntö, HE164/2010 vp — EV 370/2010 vp
- Kuvaohjelmalainsäädäntö, lakiuudistusten toteutumisen ja vaikutusten seuraaminen, HE 190/2010 vp — EV 348/2010 vp, lausuma 3
- Vähemmistökielten tutkimus ja kielenhuolto, HE 97/2011 vp — EV 95/2011 vp
- Teatteri- ja orkesterilain muuttaminen, HE 217/2013 vp — EV 18/2014 vp
- Yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttaminen, HE 244/2014 vp, HE 308/2014 vp — EV 312/2014 vp
- Ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen järjestäjien valtiolta saadut kiinteistöt HE 79/2015 vp — EV 76/2015 vp

Muut sivistysvaliokunnan ehdotuksesta hyväksytyt lausumat ovat edelleen tarpeellisia, ja ne tulee säilyttää.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että tarkastusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 27.5.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sanna Lauslahti kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Kimmo Kivelä ps
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Mikaela Nylander r
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Nasima Razmyar sd
jäsen Jani Toivola vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

Valiokunnan lausunto SiVL 7/2016 vp

valiokuntaneuvos Kaj Laine

Valiokunnan lausunto SiVL 7/2016 vp

Liite 1

Hallituksen vuosikertomuksesta 2015 puuttuvat lausumat M 2/2014 vp - EK 54/2014 vp

Lausuma 1. Eduskunta on kansalaisaloitteen johdosta hyväksynyt seuraavan lausuman: *Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii kokonais selvityksen, jossa tarkastellaan maamme yleistä kielten opiskelun politiikkaa ja miten sitä pitäisi kehittää tulevia kielitaitohaasteita ennakoiden sekä huomioiden yhteiskunnan ja elinkeinoelämän yhä laajentuva ja monipuolistuva vieraiden kielten osaamisen tarve.*

Edellä mainittua selvitystä ei ole vielä tehty. Eduskunnan edellyttämä selvitys kattaisi kaikki koulutusmuodot ja koulutusasteet varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. Selvityksessä tulisi ennakoida nopeasti muuttuvien työmarkkinoiden osaamistarpeita. Erityisesti elinkeinoelämän tarpeiden huomioon ottaminen edellyttää ministeriöiden, virastojen ja alan toimijoiden yhteistyötä. Lisäksi meneillään on hallitusohjelman toimeenpanoon kuuluvia hankkeita, joilla monipuolistetaan kieltenopiskelua. Ministeriö käynnistää nämä näkökohdat huomioon ottavan selvityksen elokuussa 2016.

Lausuma 2. Eduskunta on kansalaisaloitteen johdosta hyväksynyt seuraavan lausuman: *Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää lainsäädännölliset edellytykset alueellisiin kokeiluihin kielivalikoiman laajentamiseksi ilman velvoittavaa toisen kansalliskielen opiskelua.*

Kielikokeilua koskeva eduskunnan ponsi (M 2/2014vp — EK 54/2014 vp) on tarkoitus toteuttaa osana kärkihanketta ja siitä on raportoitu vuosikertomuksessa osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeiden yhteydessä.

Hallituksen vuosikertomuksen 2015 kärkihankkeita koskevassa osassa 2.2.2 sivulla 20 todetaan, että kielten opiskelun lisäämistä ja monipuolistamista koskevaa kärkihanketta on valmisteltu kahdessa osassa. Ehdotusta alueelliseksi kokeiluksi vieraan kielen opiskelun aloittamisesta jo ensimmäisellä luokalla on valmisteltu. Samoin eduskunnan ponnien mukaisen alueellisen kokeilun valmistelu on aloitettu.

Hallitus on 14.4.2016 tarkentanut kärkihankesuunnitelmaansa (Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi 2015—2019 - Päivitys 2016) kuulumaan seuraavasti:

"Mahdollistetaan alueellinen kokeilu kielivalikoiman laajentamisesta eduskunnan hyväksymän ponnien mukaisesti. Selvitetään lainsäädännölliset edellytykset alueellisiin kokeiluihin kielivalikoiman laajentamiseksi ilman velvoittavaa toisen kansalliskielen opiskelua. Opetus- ja kulttuuriministeriön osalta on selvitetty mitä lainsäädäntömuutoksia toimintalainsäädäntöön tarvitaan. Lisäksi asiaan liittyy perusoikeuksien toteutumiseen liittyviä selvitettäviä asioita, joita opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää yhteistyössä oikeusministeriön kanssa. 9/2016 lainsäädännölliset edellytyksen selvitetty, päättyy 12/2018."

Lainsäädännöllisten edellytysten selvittelyn osalta valmistelun ollessa vielä kesken, on todettava seuraavaa:

Valiokunnan lausunto SiVL 7/2016 vp

— Kokeilu, jossa toinen kotimainen kieli jätettäisiin pois kaikille yhteisestä perusopetuksen oppimäärästä edellyttää perusopetuslain muutosta. Nykyiset kokeilupykälät eivät mahdollista eduskunnan ponnassa tarkoitettua kokeilua. Esitysluonnos perusopetuslain muuttamiseksi on valmisteilla. Lain tarkkaa voimaantuloajankohtaa ei ole vielä mahdollista määritellä. Lainsäädännön muututtua, kokeiluun osallistuvat tahot tulee valita yhdenvertaisin perustein. Tämä edellyttää hakukierroksen järjestämistä. Koulutukseen liittyvien kokeilujen tarkoituksenmukaisuuden ja tuloksellisuuden varmistamiseksi, kokeiluissa tulee noudattaa kokeilusuunnitelmaa, joka sisältää myös linjaukset kokeilun tulosten raportoinnista ja seurannasta.

— Kokeilun perustuslain asettamia reunaehtoja on pyritty ennakolta selvittämään. Perustuslainmukaisuutta harkitessa on otettava huomioon oppilaiden yhdenvertaisuus ja sivistykselliset oikeudet, esityksen vaikutus kielellisiin oikeuksiin sekä lainsäädäntökokeiluille muun muassa perustuslakivaliokunnassa muotoutuneet vaatimukset.

— Kokeiluja koskevien perustuslaillisten linjausten mukaan kokeilun tulee olla tarkasti rajattu ja kokeilun keston tulee olla sellainen, että se vastaa kokeilun tarkoitusta. Perustuslakivaliokunta on linjannut, että kokeilusäännöksille tulee asettaa voimassaolorajoitus siten, että ne ovat voimassa vain kokeiluun tarvittavan ajan. Koska kyseessä on henkilön koko opintopolun ja myöhemmän urakehityksen kannalta erittäin merkittävä asia, kokeilun tuloksien seuraaminen on poikkeuksellisen vaativa ja pitkä prosessi. Kokeilun alueelliseen rajaamiseen on oltava perusteltu syy. Mikäli tällaista erityistä syytä ei ole löydettävissä, ei kokeilua ole perusteltua rajata koskemaan vain tiettyä maantieteellistä osaa tai tietyn kielistä opetusta.

— Kokeilu ei mahdollista julkisen vallan poiketa velvoitteestaan taata myös tulevaisuudessa suomeksi ja ruotsiksi annettavat palvelut perustuslain tarkoittamassa tasossa. Tämä asettaa erityisiä rajoitteita kokeilun toteuttamiselle ja sen laajuudelle.

— Kokeiluun osallistuvien oppilaiden oikeuksien kannalta merkityksellistä on, aiheutuuko toisen kotimaisen kielen opiskelun puutteesta yhdenvertaisuusongelma jatko-opintojen ja työn tai viran haun näkökulmasta. Ottaen huomioon perustuslaissa ja kielilaissa säädetyt oikeudet ja kielitaitolain vaatimukset, olisi vaikeaa välttää sellaista tilannetta, että ruotsia osaamattomat eivät voisi jossain vaiheessa elämäänsä joutua muita huonompaan asemaan puuttuvan toisen kotimaisen kielen taitonsa vuoksi. Mahdollisuutta aloittaa toisen kotimaisen kielen opinnot vasta toisella asteella tai korkea-asteella ei voida kaikissa tilanteissa taata.

Kokeilun edellyttämään lakiesitykseen liittyy useita edellä mainittuja perustuslaillisia kysymyksiä, joita punnitaan parhaillaan hallituksen esityksen valmistelussa. Tuleva lakiesitys on saatettava perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi, joka viime kädessä linjaa kokeilun hyväksyttävyyden perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta.